

Az ELTE Füvészkert bemutatása

Az ország egyik legrégebbi botanikus kertje, amelyet az osztrák származású Winterl Jakab alapított 1771-ben Nagyszombaton. A kert többszöri átköltözését követően az 1850-ben került jelenlegi helyére, az akkor még „messze a város határain túl”, a mai Józsefváros szívében fekvő Festetics család pesti birtokára. A 200 évvel ezelőtt, Pollack Mihály tervei szerint épült egykori vadász kastély ma a kert központi épülete. A kert népszerűsítésében nagy szerepet játszott Molnár Ferenc híres ifjúsági regénye: A Pál utcai fiúk, melyben a cselekmények fontos színhelye volt a „füvészkert”. A XX. század elejére azonban a főváros már körülötte az akkor több mint 10 hektáros kertet, a romantikus tájat biztosító angolpark-jellege (tó, sziget, műromok) is megszűnt. A kert területének 2/3-ára klinikai épületek kerültek. A XIX. században létesült, 1966-ban újjáépített műemlék jellegű pálmaház és az 1984-ben elkészült új üvegház a trópusi, szubtrópusi növények otthona. 1960 óta országos jelentőségű védett természeti terület, majd 2006-ban kulturális örökségvédelem alá került az egész kert, valamint elnyerte a Magyar Örökség díjat is. 2008 és 2011 között három uniós pályázat segítségével a teljes kert megújult.

A Füvészkert jelenleg közel 3,1 hektáros, pihenést nyújtó parkjával és 2000 m² alapterületű üvegházaival „zöld sziget” a főváros betonrengetegében. Területe 2010-ben a Gödön fekvő Huzella kert 5,6 hektáros parkjával gyarapodott, mely korábban olyan neves személyek tulajdonát képezte, mint Arany János költőnk és fia, László és Huzella Tivadar orvos-biológusunk. A Huzella kert 2007-től helyi jelentőségű védett természeti terület. A Füvészkert több mint 8000 növényfaja és változata, addig a Huzella kert közel 3000 taxonja segíti a látogatót a növényvilág sokféleségének megismerésében. Évente közel 20 rendezvényen és gyerekfoglalkozáson több mint 30 ezer látogató ismerheti meg a növények változatos világát.

A Füvészkert kiemelten fontos természetvédelmi feladata a veszélyeztetett, védett növények megőrzése, mesterséges szaporítása és később a felszaporított egyedekből visszatelepítési kísérletek folytatása. A Kert 336 (2015) hazai veszélyeztetett fajt őriz, ill. mutat be. A Föld flórájából 329 (2015), a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) által veszélyeztetettnek minősített, „vörös könyves” faj látható itt. Az kert megalakulása óta a növényi génmegőrzés egyik legjelentősebb intézménye, melynek élő növénygyűjteménye,

mikroszaporító laboratóriuma, magbankja és herbáriuma szolgálja a hazai és nemzetközi kutatást és oktatást is.

Az elmúlt években történt teljes kertfelújítás után az ELTE Fűvészkert a magyar és nemzetközi kötelezettségeinek teljesítésével még színvonalasabban teljesíti oktatási és ismeretterjesztő feladatait, és elősegíti az európai botanikus kertek kölcsönös kapcsolatainak fejlesztését. Az ex situ növénymegőrzés (azaz a védett növények nem saját élőhelyen történő megőrzése) a botanikus kertek világszerte egyre inkább nagyra értékelt feladata ezzel egyre teljesebben valósulhat meg. Megújult a nagy pesti árvíz egyik utolsó, és még látható színtere, a ligeterdő, amely bővülő élőhelyet nyújt a város közepén élő mocsári teknős kolóniának, és több más, Fűvészkertben élő rovarnak és madárnak. Megújult az eddig is nagyon népszerű Ázsiai kert, a Sziklakert, bővült a Rosarium is, amely a hazai nemesítésű, méltán világhírű rózsafélék bemutatását is lehetővé teszi.

A Fűvészkert nemesítő és honosító tevékenységét szintén fontos feladatának tekinti. Hazánkban elsőként itt hoztuk létre a hibridciprusok (*XCupressocyparis*), selyemmirtuszok (*Lagerstroemia*) nemzeti gyűjteményét. E növények nemesítési programjait kidolgozta és folyamatosan végzi. Az új klónokat és fajtajelölteket a rendszeresen szervezett bemutatókon megismerteti a szakmai közönséggel.

A Fűvészkert nevezetességei:

A **sárgányfenő** (*Wollemia nobilis*) 2006-ban adományként került a Fűvészkertbe egyenesen eredeti élőhelyéről, Ausztráliából. Az akkori csemetéből mára közel 2 méteres fává cseperedő növény már kinőtte eredeti helyét, ezért új, végleges, igényeiknek megfelelő helyet kellett neki találni, ahol – megfelelő védelem mellett - átvészeldheti a zord magyar telet. A *Wollemia nobilis* az *Araucaria*-félék családjába tartozó fenyőféle, a hazánkban szobafenyőként ismert dísznövény közeli rokona. A botanikusok rég kihalt növénynek hitték, hiszen a létezéséről eddig csak fosszíliák adtak hírt. A legrégebbi maradvány 91 millió évvel ezelőttről származik, 2 millió évnél fiatalabb leletet pedig senki sem talált egészen addig, amíg egy ausztrál természetvédelmi őr szenzációs bejelentést tett: megtalálta a rég kihaltak hitt fa élő példányait az ausztrál őserdő egyik elhagyatott sziklaszurdokjának alján. Később a világszenzációt botanikusok is megerősítették: valóban a *Wollemiát* találták meg, amelyről pedig addig azt hitték, réges-régen kihalt már. A világ teljes sárgányfenő-állománya jelenleg kb. 70 felnőtt fából áll, így az új faj azonnal felkerült a veszélyeztetett növények listájára.

Hajtásdugványból illetve magról azonnal elkezdtek a mesterséges szaporítását, így ma már több millió példány él a Földön. Európában is több helyen található Wollemia, de Magyarországra elsőként a Fűvészkertbe került.

A ***Ginkgo biloba*** magyar nevét (páfrányfenyő), a páfrányra emlékeztető leveléről kapta. Törzsének felépítése és a „termése” pedig a fenyőfélékre hasonlít. Kezdetben a tiszafafélék családjába sorolták a botanikusok. Hirase japán kutató 1895-ben fedezte fel, hogy a ginkgo megtermékenyítését mozgó spermasejtek végzik. Botanikai szempontból a Ginkgoaceae családjába, a Ginkgoales rendbe és a Gymnospermata osztályba sorolják. Rendjének egyetlen élő képviselője, annyira elűt a ma élő összes növényektől, hogy egyikkel sem hozható közeli rokonságba. Első botanikai leírása 1596-ból való. A Fűvészkertben élő ginkgo fák több mint 200 évesek.

Az Ázsia kert **Sakura** (*Prunus serrulata*) fái a cseresznyevirágzás ünnepének jelképe. A virágnéző ünnepeket (japánul hanami) az egész országban mindenütt megtartják, a virágzás idejétől függően néhány hét eltéréssel. A cseresznyevirágok nagyon érzékenyek és finomak, alig néhány napig lehet megtekinteni a virágzó fasorokat, utána a virágszirmok lehullnak. A cseresznye virágzásának látványosságát kiemeli, hogy a lombfakadás előtt nyílnak a virágok, hatalmas, tömött gömbökben borítják a nemrég még kopár vesszőket. A sakurákat csak szépségük miatt nemesítik, fehér vagy rózsaszín árnyalatú, 5 vagy több szirmú virágaik szerint osztályozva több fajtájuk is létezik. A sakura nagyon sok művészeti alkotás témája, rengeteg vers és dal örökíti meg e nemes növényt. A virágnak szimbolikus jelentése van, mivel a virágok rövid élete a tisztaság és egyszerűség eszményét tükrözi.

Az **paraguayi óriástündérrózsa** (*Victoria cruziana*) virágzása a Fűvészkertben. A vízben úszó óriási virág levelének átmérője elérheti az 1-1,5 métert, pereme pedig 10-15 cm magas is lehet. Az óriási levelek akár egy kisgyermek súlyát is elbírják, az eddigi rekordunk 52 kg volt. A csodálatos látványt nyújtó vízinövény 20-25 cm átmérőjű virága mindössze két éjszakán át nyílik, az első éjszaka hófehér, és ananászillatot áraszt, a második éjjel pedig már nyílás után rózsaszínre színeződik. A Viktória-házban élő óriás amazonasi tündérrózsa áttelelt, ami Magyarországon élő egyedeknél még sosem fordult elő, s ez egyértelműen az új fűtésrendszernek és a napfénypótló lámpáknak köszönhető, melyek a növény élőhelyének adottságait biztosítják.

A műemléki védettségű **Pálmaház**, mely 1867-ben épült a kb. 1 évig tartó rekonstrukciója során teljesen megújult: új gépészetet, világítást, üvegfelületeket és külső felújítást is kapott úgy, hogy a benne élő, felbecsülhetetlen értékű trópusi és szubtrópusi növényzet nem sérült, az ott élő növények szebb és biztonságosabb környezetben növekedhetnek tovább, a megnövelt terekben jobban meg lehet figyelni őket, és a gyűjtemény fejlesztésére is lehetőség nyílik. Több mint 200 pálmafélése, 170 trópusi haszonnövény és számtalan szubtrópusi faj él itt. A Pálmaház környékén élő mediterrán növényzet a leggazdagabb ilyen gyűjtemény hazánkban.

Az **Ausztrál-ház** az ausztrál mediterrán tájak növényeit mutatja be közel 1000 m²-en, ahol közel 90 őshonos ausztrál növény látható, köztük a jól ismert black boy (*Xanthorrhoea*), az üvegmosókefe-virág (*Callistemon*), vagy a kenguru-tappancs növény (*Anigozanthos*).